

Патрік Мелроуз. Молоко матері

Про книгу

Патрік подолав наркотичну залежність, одружився і зажив життям цілком нормальної людини. Він виховує двох синів і над усе прагне вберегти їх від жахів власного дитинства. Але чи може доросла людина позбавитись привидів минулого? Чи вистачить його дружині сил на ще одну вередливу дитину, якою є Патрік? Чи вистачить самому Патрікові синівської любові, щоб прийняти рішення своєї матері? У цьому романі герої, попри власний вік і позірний життєвий досвід, продовжують шукати себе, намагаючись відокремити власне «я» від дитячих травм, помилок батьків, неправильних рішень, соціального тиску і шкідливих звичок. Втім, може, це і є їхнє справжнє «я»?

ЕДВАРД СЕНТ-ОБІН

Гаррик Мерроуз

МОЛОКО
МАТЕРІ

ФАБУЛА
ВИДАВНИЦТВО

Едвард Сент-Обін

ПАТРІК МЕЛРОУЗ

Книга 4. Молоко матері

Роман

Видавництво «Фабула»

2020

Оригінальна назва роману: PATRICK MELROSE. MOTHER'S MILK

Copyright © Edward St. Aubyn 2006

© О. Тільна, переклад з англ., 2020

© «Фабула», макет, 2020

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

Після падіння та перелому Елінор так наполегливо благала Патріка про смерть, що йому довелося-таки вивчити законодавство у сфері евтаназії та сприяння в самогубстві. Знову, як і у випадку з позбавленням себе самого спадщини, він опинився у становищі юриста, котрий змушений виконувати вередливі накази своєї навіженої матері. На початку здавалося, що позбутися Елінор йому буде приємніше, ніж втратити «Сен-Назер», але дуже скоро непристойність покладеного на нього завдання пробила частокіл Патрікового прагматизму з натиском, гідним драматургів яковитської доби. Нехай будинок для літніх людей і не може вважатися найбільш прийнятним місцем дії для «Трагедії месника»^{71}, проте Патрік почувався там, наче в катакомбах італійського замку, й повсякчас думав, що виняткове право на помсту належить Господові і намагатися його узурпувати — дуже небезпечно. Він довго збирався з думками, ретельно вивчав свої мотиви. Зазвичай покійники не бувають аж настільки впертими, щоб перетворюватися на привидів просто так, без докорів сумління в живих родичів. Його ж мати була схожою на лавину, що перегородила дорогу через гірський перевал. Припустімо, Патрікові вдасться розчистити шлях, але якщо його наміри будуть кровожерливими, її примара навіки поселиться в тих місцях.

Удома Патрік вирішував не брати жодної участі в організації її смерті. Просити сина про допомогу такого ґтибу — остання й найогидніша штука, що її тільки могла вигадати жінка, котра завжди, від самого його народження вважала, що саме вона потребує підбадьорювання й підтримки. А потім Патрік знову провідував Елінор і розумів: найжорстокішим вчинком із його боку буде залишити все як є. Він намагався підгодовувати свій гнів, щоб і далі відмовлятися допомогти матері, але його терзало співчуття. Співчуття терпіти було складніше, ніж будь-який гнів, і незабаром власна жага помсти почала здаватися йому відносно невеликим гріхом.

— Ну ж бо, зроби собі ласку, зажадай крові,— бурмотів він, набираючи номер «Товариства прибічників добровільної евтаназії».

До від'їзду в Америку Патрік тримав свої пошуки в секреті. Мері він нічого не розповідав, тому що обговорення будь-якої серйозної теми закінчувалося в них сваркою. Джулія також була не в курсі, бо їхня інтрижка увійшла до своєї фінальної стадії розпаду. До того ж у країні, де за сприяння в самогубстві можна залетіти за ґрати на чотирнадцять років, хоч-не-хоч доведеться навчитися зберігати таємниці. У газетах часто траплялися статті про медсестер, які заgrimіли до в'язниці за «милосердний укол». Незважаючи на промовисту назву, «Товариство прибічників добровільної евтаназії» допомогти йому не змогло. Вони займалися виключно питаннями популяризації та легалізації евтаназії. Патрік десь читав, що Артур Кестлер^{72} і його дружина покінчили з життям у своєму будинку на Монпельєр-сквер, скориставшись пакетами для штучної асфіксії, наданими їм організацією «Вихід». Пані з «Товариства прибічників добровільної евтаназії» нічого не знала про організацію під такою назвою. На жодне його запитання вона нормально не відповіла, оскільки будь-яка її порада могла бути розціненою як «сприяння», а воно каралося законом за тією ж статтею, що й допомога в самогубстві. Про швейцарську організацію «Дігнітас» вона також не чула і її контактів не знала. Як не дивно, потрібний телефонний номер Патрік отримав від оператора довідкової служби, у якій, очевидно, плювати хотіли на закон.

Затамувавши подих, він набрав швейцарський номер. На тому кінці говорили спокійним голосом, спочатку по-німецьки, але, зрозумівши, що співрозмовник говорить англійською, одразу ж перейшли на рідну для Патріка мову. Йому пообіцяли в найкоротший термін надіслати всю необхідну інформацію. Коли ж Патрік заговорив про юридичний бік справи, йому відповіли, що в означеному випадку йдеться не про евтаназію, яку проводить лікар, а про самостійний асистований відхід пацієнта чи пацієнтки. Швейцарський лікар пропише Елінор барбітурат, якщо матиме впевненість у тому, що цей крок є виправданим і рішення було прийняте нею самостійно. Якщо ж Патрік хоче трохи прискорити процес, то, доки поштою надходять бланки, він може отримати від матері письмову згоду та довідку від лікаря про стан її здоров'я. Патрік уточнив, що Елінор уже практично не здатна писати й навряд чи зможе зробити собі ін'єкцію.

— А підписати папери вона може?

— Насилу.

— Ковтати може?

— Ледь-ледь.

— Напевне, ми зможемо вам допомогти.

Після телефонної розмови зі Швейцарією в Патріка піднявся настрій. Здатність підписати та проковтнути — ключі від царства, код запуску ракети. От тільки скористатися ними треба ще до того, як Елінор перестане бути спроможною вчинити ці дії. Він зі страхом уявив, як дорогоцінний барбітурат стікає її блискучим підборіддям. Що ж до підпису, то він нагадував обриси Альп, схожі на перші спроби Томаса нашкрятати щось на папері. Патрік походжав вітальною туди-сюди. Взагалі-то він працював удома і кожного дня перечікував, коли Роберт піде до школи, а Мері з Томасом — на прогулянку до Голланд-парку, та продовжував свої потаємні пошуки. Зараз уся квартира була в його одноосібному користуванні — можна не імітувати бурхливу й ефективну діяльність, не треба ні на кого зважати. От і добре, особливо якщо врахувати, що він не в змозі заспокоїтися. Лише повторює магичні слова: «Підписати та проковтнути, підписати та проковтнути», немов папуга на ланцюжку, що сидить у кутку задушливої, повної людей кімнати. У грудях наростала напруженість, і час від часу Патрікові доводилося робити повільний видих, аби відігнати відчуття близької непритомності. Його збудження мало зловісний характер: усередині немовби точили ножі. О так, він виконає бажання Елінор. Та чи добре, що йому аж так кортить це зробити?

Патрік помітив у собі знайомі кровожерливі поривання і вчасно стривожився. Щоправда, новою виявилася мрія про склянку барбітурату (проте згодом він сам визнав, що це бажання було з ним завжди). «Й мені вже час з землі піти покірно...» Якщо швидко повторювати рядок із Кітса, вийде майже хімічна назва цього останнього напою: зземліпін.

— О боже! У вас є пляшечка зземліпітину! Можна й мені трішечки? — раптом верескнув він, дійшовши до кінця коридору та рвучко розвертаючись, аби повернутися до кімнати.

Думки розбігалися врізнобіч, або, точніше, вони зібралися в одному місці та магнітом тягнули до себе все інше. Патрік уявив скромний марш протесту, що почнеться у Гемпстеді, де жменька високоетичних типів захоче домогтися заборони на «непотрібні страждання», та просуватиметься в бік Свісс-Коттедж^{73}, стрімко збільшуючись у розмірах. Аж ось позачинялися всі крамниці, спорожніли ресторани, зупинилися потяги й на заправках не залишилося ні душі, бо все населення Лондону дружно крокує в бік Вайтголлу, Трафальгарської та Парламентської площ, дружно клянуци непотрібні страждання та слізно просячи зземліпітину.

— Чому ж собакам і котам можна дарувати смерть, — заволав він з уявної авансцени, — а їй... — Зусиллям волі Патрік примусив себе замовкнути. — Й коли ти вже заткаєшся?! — Він упав на диванні подушки.

— Я тільки намагаюся допомогти своїй старенькій мамуні, — заканючив він уже новим голосом. — Якщо чесно, у неї давно скінчився термін придатності. Яка там радість буття! Вона навіть старого-доброго ящика дивитися не може, бо майже осліпла. Читати уголос їй також немає сенсу — лише починає хвилюватися. Лякається будь-яких дрібниць, навіть власних щасливих спогадів. Справи реально кепські, правду вам кажу.

Хто це розмовляє? І з ким? Патрік почувався одержимим.

Він повільно видихнув. Напруга зашкалювала. Так і серцевий напад заробити недовго: помилково прикінчити самого себе замість матері. Патрік розумів, що розвалюється на шматки через нестерпну простоту становища, у якому опинився. Син мусить убити матір. Одначе простота її становища — Еліно́р жахалася кожної секунди свого буття — видавалася йому ще більш нестерпною. Патрік спробував на цьому зупинитись і обміркувати те, про що раніше не міг навіть помислити: досвід Еліно́р. Він відчув, як вона звивається в постелі та

благає про смерть усіх, хто входить до палати. Він раптом розридався — запас викрутів і відмовок був вичерпаний.

Того ранку змагання між помстою і співчуттям для нього закінчилось, і Патрік щиро захотів, аби всі члени його родини були вільними, включно з матір'ю. Він вирішив іще до від'їзду в Америку одержати потрібну медичну довідку, проте звертатися до лікаря, який опікувався Елінор у будинку для літніх людей, було марно, бо він неначе взяв собі за мету за будь-яку ціну зберегти життя усім своїм пацієнтам, навіть тим, хто мріяв про смертельну ін'єкцію. Був іще один варіант — родинний лікар Фенелон, але він ніколи не опікувався Елінор. Католицьке віросповідання поки що не заважало цьому сердечному та розумному чоловікові виписувати ефективні ліки та своєчасно призначати медичні обстеження в необхідних спеціалістів. Патрік звик думати про свого родинного лікаря як про дорослу людину і з деяким приголомшенням вислухав рекомендацію лікаря Фенелона відвідати його курси етики в Амплфорті, що більше скидалося на дозвіл священникові побризкати лаком-закріплювачем на свою підліткову картину світу.

— Я, як і раніше, переконаний, що самогубство є тяжким гріхом, — сказав лікар Фенелон. — Однак я більше не вважаю, що людей, які хочуть вчинити самогубство, спокушає диявол. Нам тепер достеменно відомо, що вони страждають від хвороби, що називається депресією.

— Послухайте, — сказав Патрік, намагаючись якомога спокійніше перетравити приголомшливу звістку про те, що диявол взагалі виявився у списку гостей на цій вечірці, — коли ти не можеш ні говорити, ні рухатися, ні читати, коли поступово божеволієш і ясно це розумієш, то депресія вже не хвороба, а єдино можлива і правильна відповідь організму. У подібній ситуації відчувати радість буде явною ознакою ендокринної дисфункції, хоча її, звичайно, легше пояснити надприродним втручанням.

— Коли в людини депресія, її прописують антидепресанти, — наполягав лікар Фенелон.

— Вона вже досить давно на них сидить. Дійсно, вони наділяють Еліно́р певного роду ентузіазмом. Тепер вона як ніколи сильно ненавидить своє існування. Саме на антидепресантах вона вперше попросила мене її вбити.

— Працювати з умираючими — велика честь... — почав лікар Фенелон.

— Не думаю, що Еліно́р зараз почне працювати з умираючими, — урвав його на півслові Патрік. — Вона навіть підвестися не може. А якщо ви хотіли сказати, що це було б великою честю для вас, то вибачте, але мушу зауважити, що якість її життя турбує мене набагато більше, ніж вашого.

— Я хочу сказати, — відповів лікар набагато холоднішим тоном, ніж на те заслуговував Патріків сарказм, — що страждання інколи радикально перетворює особистість. Я бачив, як люди, котрі перенесли страшні муки, долали себе і досягали приголомшливої душевної рівноваги, яка раніше була їм недоступною.

— Щоб досягнути душевної рівноваги, треба мати душу, відчувати власне «Я». І саме це відчуття моя мати поступово втрачає.

Лікар Фенелон кивнув із розумінням і відкинувся на спинку шкіряного крісла. Патрік помітив за його спиною на полиці розп'яття — він і раніше його бачив, але тепер воно ніби над ним насміхалося. Яка блискуча інверсія слави та страждання! Як це хитромудро — перетворити щось варте природної відрази на головний сенс життя, зробити з нього не просто який-небудь прозаїчний привід частіше та глибше замислюватися над своїми вчинками, а надати йому піднесеного та таємничого значення. От бачите, Христос спокутував гріхи людства тим, що дві тисячі років тому опинився по той бік закону. Та як це взагалі розуміти — спокутував гріхи людства? Хіба у світі стало менше гріхів? Авжеж ні. І як моторошна, протиприродна страта Христа могла сприяти цій спокуті, якої, на думку Патріка, насправді не відбулося? Якщо раніше його лише дивувало те, наскільки незначну роль відігравало християнство в його житті, то

тепер він люто його зненавидів, адже воно загрожувало позбавити Еліно́р права на своєчасну смерть.

Лікар Фенелон іще трохи позгадував свої шкільні роки й нарешті погодився написати довідку про стан здоров'я Еліно́р. Він вирішив, що не повинен перейматися тим, для чого цю довідку просять, і пообіцяв Патрікові за два дні зустрітися з ним у будинку для літніх людей.

Патрік приїхав до Еліно́р, аби повідомити матері радісну звістку та підготувати її до візиту лікаря.

— Хочу...— провила вона, а ще через пів години закінчила,— Швиссарію.

Він морально підготувався до того, що буде нетерпимим до маминої нетерплячості і що це нормально.

— Я намагаюся робити все так швидко, як тільки можливо,— лагідно промовив він.

— И... оий... мооо... ина...— трохи згодом спромоглася видушити Еліно́р.

— І на те є дуже просте пояснення,— кивнув Патрік.— Я і є твій син.

— Ні! — з неочікуваною впевненістю в голосі вигукнула Еліно́р.

Патрік пішов від матері ще більш стривожений, ніж перед тим. Незабаром Еліно́р остаточно втратить розум і не зможе підписати згоду.

Коли наступного дня Патрік привів лікаря Фенелона до смердючої маминої кімнати, Еліно́р перебувала в стані істеричних веселощів, у якому він раніше її ніколи не бачив, але природу якого дуже швидко збагнув. Мати вирішила добре поводитися та бути «хорошою дівчинкою», щоб домогтися прихильності лікаря. Вона дивилася на нього з обожнюванням, адже він був її рятівником, її ангелом смерті. Лікар Фенелон попросив Патріка залишитись у кімнаті та тлумачити

нерозбірливі відповіді Еліно́р. Лікаря вочевидь приємно здивувало, що в неї прекрасні рефлексії, немає пролежнів і загалом нормальний стан шкіри. Патрік мимохіть відвернувся, коли лікар оголив її білий живіт, — навряд йому належить бачити матір у такому вигляді, і він, абсолютно точно, не відчуває такого бажання. Її бадьорий настрої вивів Патріка зі стану емоційної рівноваги. Чому вона не покаже лікареві всієї глибини свого лиха, що його вона марно намагалася передати словами увесь попередній тиждень? Укотре мати його підвела. Він уже уявив собі нестерпно життєствердну довідку, яку лікар Фенелон надиктує своїй секретарці, щойно повернеться до клініки. Того ж вечора Патрік склав текст письмової згоди на евтаназію, але не зміг змусити себе знову побачитися з матір'ю. Усе одно

довідку від лікаря Фенелона він отримає не раніше, ніж повернеться з відпустки, тож Патрік вирішив не квапити подій і відкласти все до того часу.

В Америці він намагався взагалі не думати про ситуацію, яка була йому непідвладною, усвідомлюючи при цьому, що страшна таємниця віддаляє його від сім'ї. Він кинув пити і почав прагнути зони номер три, що привиділася йому сп'яну під час прогулянки садом у Волтера та Бет. Коли він намагався дати визначення цій зоні, то думав про доброту та щедрість, в основі якої не лежить компенсація або почуття обов'язку. Хай Патрік і не міг до пуття описати цього почуття, ламкий здогад про можливість внутрішнього добробуту був йому так само дорогий, як і невідомий.

Тільки під час зворотного перельоту до Англії він нарешті розповів Мері про те, що відбувається. Томас спав, а Роберт дивився кіно. Спершу Мері тільки висловила свої співчуття з приводу того, через що Патрікові довелося пройти, бо вона не знала, чи варто промовляти вголос свою підозру: Патрік настільки захопився осмисленням власних мотивів, що, можливо, недостатньо уважно розглянув справжні мотиви Еліно́р. Бажання померти є одним із найтипівіших проявів життя, але смерть як така — це вже щось зовсім інше. Прохання Еліно́р про допомогу зовсім не треба вважати намаганням забратися з дороги

родичів, а радше єдиною для неї можливістю залишатись у центрі їхньої уваги. І чи дійсно вона усвідомлює, що їй доведеться вбити себе самотійно? Мері чомусь думала, що в уяві Елінор вималювалася зовсім не скляночка гірких барбітуратів, а такий собі мудрий і добрий лікар з очима, схожими на гірські озера, котрий востаннє поцілує її на ніч і ласкаво зробить ін'єкцію. Елінор, очевидно, не думала про те, що власноруч муситиме піднести до губ склянку зі смертельним напоєм. Вона була найбільшою дитиною серед усіх, кого Мері знала, включно з Томасом.

— Вона не проковтне,— нарешті сказала Мері Патрікові.— Просто не ковтатиме і все. Ти перевезеш її до Швейцарії яким-небудь спеціальним літаком, покажеш лікарям, отримаєш рецепт — а вона просто відмовиться.

— У такому випадку я сам її вб'ю,— сказав Патрік.

— І зробиш їй величезну послугу. Я впевнена, що саме цього вона й домагається. Хоче, щоб усю брудну роботу зробив за неї хтось інший.

— Про мене,— нетерпляче зітхнув Патрік.— Шкода лише, що доведеться робити вигляд, ніби я їй вірю, вірю тій єдиній фразі, що її вона здатна промовити.

— Не сумніваюся, що вона насправді хоче померти,— сказала Мері.— От тільки навряд чи вона до цього готова.

Навіть у герметичному світі навушників Роберт відчув, що батьки гаряче щось обговорюють. Він зняв навушники й запитав, про що вони розмовляють.

— Про бабусю. Просто міркуємо, як їй допомогти,— відповіла Мері.

Роберт знову надягнув навушники. Для нього Елінор була просто кимось, хто поки що не вмер. Батьки більше не брали їх із Томасом на зустрічі з бабусею, припускаючи, що такі переживання дітям ні до чого. Пригадувати давнє минуле, коли він іще був близьким із Елінор,

ставало все важче і навряд чи вартувало зусиль, яких треба було для цього докласти. Іноді, коли поряд з'являлася друга бабуся, Робертова байдужість до першої виявлялася заскоченою зненацька і він раптом пригадував — на контрасті з тугим вузликом егоїзму Кетл — лагідність Еліно́р і величезне болісне садно її добрих намірів. У такі моменти він забував, як несправедливо вона обійшлася з його родиною, позбавивши їх «Сен-Назера», і відчував, як несправедливо стосовно Еліно́р бути Еліно́р, не стільки через її тяжкі обставини, скільки тому, що вона — це вона. То виходить, бути собою — несправедливо для всіх, тому що ніким іншим люди бути не можуть. Загалом Робертові й не хотілося ставати ким-небудь іншим, але — і ця думка його вжахнула — він і не зможе, навіть якщо захоче дуже-дуже. Він знову зняв навушники, немовби саме вони його обмежували. Все одно ця комедія про собаку, що вмів говорити і став президентом Америки, не варта часу, витраченого на її перегляд. Роберт увімкнув на екрані карту. Їхній літак летів над ірландським узбережжям, десь південніше Корка. Якщо зменшити масштаб, ставали видними Лондон, Париж і Біскайська затока. Він іще трохи зменшив масштаб — і з'явилися Касабланка, Джибуті та Варшава. Чи довго триватиме цей інформаційний бенкет? Може, покажуть іще, де вони перебувають відносно Місяця? Нарешті на екрані висвітилося те єдине, що могло цікавити пасажирів: п'ятдесят дві хвилини до приземлення. Вони летіли вже сім угодованих годин, накачених спресованими часовими поясами. Швидкість, висота, температура, точний час у Нью-Йорку, точний час у Лондоні. Можна дізнатися про все, окрім найцікавішого — котра година на борту літака. Години просто не могли впоратися з цими роздутими, збагаченими хвилинами. Була б на те воля годинника, він би прибрав із екрана всі цифри і показував би тільки слово «зараз» аж до самої посадки, коли можна буде знову нормально відраховувати час.

Робертові теж нетерпеливилось якомога швидше приземлитися й опинитися вдома, у рідному Лондоні. Тепер, коли «Сен-Назера» в них більше не було, Лондон став його абсолютною домівкою. Він чув про дітей, які брешуть, начебто їхні батьки — якісь неймовірно гламурні знаменитості, а не ті зануди, з якими їм доводиться жити. Щось подібне він учинив із «Сен-Назером», удаючи, що він і був його

справжнім домом. Після шоку стрімкої втрати Роберт поступово прийшов до заспокійливого усвідомлення, що він належить до мокрих рекламних щитів і гігантських платанів рідного міста. У порівнянні зі скупченістю Нью-Йорка несміливі залицяння Лондону з природою та хаотичне усамітнення його вулиць здавалися прямою протилежністю того, для чого потрібні міста, однак Роберт мріяв швидше повернутися до чорної грязюки паркових доріжок, затоплених дощем дитячих майданчиків і галявин, засипаних мертвим листям, швидше побачити в дзеркалі свою колочу шкільну форму, почути, як хряснуть дверцята автівки, коли його повезуть до школи. Ніщо не могло бути більш екзотичним, ніж глибина й інтенсивність цих почуттів.

Стюардеса попросила Мері розбудити Томаса, бо вже зовсім скоро почнеться посадка. Томас прокинувся, і Мері дала йому пляшечку з молоком. Він не випив і половини, відкрив кришечку, округлив очі та проголосив:

— Алабала в кабіні пілота! — Томас краєчком ока зиркнув на Роберта і продовжив: — Він збирається посадити літак!

— Ой-ой-ой,— сказав Роберт.— Кепські справи.

— Капітан каже: «Ні, Алабало, тобі не можна саджати літак! А от Феланові можна!» — закричав Томас і ляснув себе по нозі.

— Фелан також у кабіні?

— Так. Він — другий пілот.

— Правда? А хто перший пілот?

— Скотт Трейсі.

— А-а, то ми на борту літака Міжнародної рятувальної організації?

— Так. Ми мусимо врятувати Пентатентон.

— Що таке Пентатентон?

— Ну, насправді це просто їжачок. Але він упав у річку.

— У Темзу?

— Так. Але він не вміє плавати, тому Гордон Трейсі має його врятувати на «Провіснику бурі-4».

Томас випростав руку і повів підводний човен крізь каламутні води Темзи.

Роберт почав насвистувати головну музичну тему з «Провісників бурі» і відбивати ритм на підлокітнику, що розділяв їхні з Томасом крісла.

— Можливо, тобі б вдалося взяти в неї підпис під листом згоди? — запитав Патрік у Мері.

— Добре,— погодилася Мері.

— Принаймні, зберемо всі папірці...

— Які папірці? — Поцікавився Роберт.

— Неважливо,— відповіла Мері.— Дивіться, приземляємось! — вигукнула вона, намагаючись розфарбувати блискучі поля, забиті автівками дороги та купки червонуватих будиночків захватом, який ті навряд чи могли викликати самотійно.

Ще в день повернення Мері та Патрік розібрали пошту, що купчилась у передпокої, відклавши вбік листа з бланками заяви на членство в організації та брошурами від «Дігнітас» і медичний висновок лікаря Фенелона. Патрік утомлено витягся на чорній канапі у вітальні і взявся читати брошури від «Дігнітас».

— Усі, про кого вони тут розповідають, перебували на останній стадії смертельної хвороби,— прокоментував Патрік.— Відчували нестерпний біль або були повністю паралізовані й могли поворухнути лише однією повікою. Боюся, вона може виявитися для них занадто здоровою.

— Просто зберемо всі необхідні документи і подивимося, що вони зможуть запропонувати в нашому випадку,— сказала Мері.

Патрік віддав їй письмову згоду, складену ще до американської відпустки, і Мері вирушила з нею в будинок для літніх людей. Коли вона приїхала, всі двері до палат були розчахнуті навстіж, щоб провітрити приміщення. Доки Мері стояла в коридорі, Елінор спокійно лежала, та щойно вона виявила поряд із собою присутність іншої людини, зі злостивою безтямністю витріщилася на відвідувачку. Коли Мері повідомила, хто вона така, Елінор вхопилася за бічне поруччя ліжка, відчайдушно забурмотіла та спробувала сісти — її неначе силоміць вирвали з якогось іншого світу, де все було не так погано, як на землі. Мері зненацька подумала, що початок і кінець життя є однаково жахливими й між ними людина стикається з безліччю страждань. Отже, чи можна дивуватися, що люди з усіх сил намагаються про це забути.

Питати Елінор, як у неї справи, і взагалі заводити будь-яку розмову не мало сенсу, тому Мері просто почала коротко розповідати про останні родинні події. Елінор, здавалося, жахнулася від того, що її знову помістили в їхню систему координат. Тоді Мері швидко перейшла до мети свого візиту й сказала, що може прочитати вголос текст згоди.

— Якщо відчуєте, що там усе так, як ви хочете, можете підписати,— запропонувала Мері.

Елінор кивнула.

Мері підвелася, визирнула в коридор — чи не йде до них яка-небудь медсестра — і зачинила двері. Потім підсунула стілець ближче до ліжка, просунула лист через металеву огорожу, поклала на неї підборіддя та почала читати з неочікуваною знервованістю в голосі:

«За останні кілька років я пережила декілька інсультів і після кожного все більше та більше розвалювалась на шматки. Я майже повністю паралізована, прикута до ліжка і заледве можу говорити. У мене нетримання. Я відчуваю безперервні страждання та жах, нікчемність

і знерухомлення лякають мене. Я не маю надії на одужання і поступово впадаю в божевілля, яке мене лякає найбільше. Я не боюся смерті, а мрію про неї. Іншого способу позбавитися від щоденних мук існування для мене просто немає. Прошу вас, якщо це можливо, допоможіть.

З повагою...»

— Думаєте, це справедливо? — запитала Мері, насилу стримуючи сльози.

— Ні... Ак,— заледве спромоглася відповісти Еліно́р.

— Я хотіла сказати, чи тут усе правильно описано?

— Ак.

Секунду чи дві вони мовчки трималися за руки. У сухих очах Еліно́р читалося щось схоже на голод.

— Хочете підписати?

— Підписати,— проказала Еліно́р із тяжким зітханням.

Коли Мері нарешті вирвалася на вулицю, вона, окрім фізичної полегкості від того, що залишила позаду сморід сечі та вареної капусти й атмосферу залу очікування, де всі чекали на запізнілий потяг під назвою «Смерть», відчула радість. Добре, що їм з Еліно́р, хоча б на коротку мить, вдалося зрозуміти одна одну. Коли вони трималися за руки, Мері відчула не просто її блага́ння, але впевненість. Можливо, вона даремно сумнівалася в рішенні Еліно́р покінчити з життям. І все ж таки була в ній якась фундаментальна вада — Мері здавалося, що свекруха не може повноцінно існувати ні в земному світі, де є родина, друзі, політика та майнові питання, ні у світі споглядання та духовних практик. Вона просто жертвувала одним заради іншого. Якщо Еліно́р належить до тієї категорії людей, котрі перед будь-яким роздоріжжям чують оманливий поклик іншого шляху, вона просто не зможе не відчувати потреби жити, щойно рідні створять їй усі умови для

самогубства. Спасіння завжди перебуває деінде. Вона цілком несподівано зрозуміє, що з духовної точки зору правильніше буде жити, навчатися терпінню, горіти в очисному полум'ї страждань або щось інше в такому ж дусі. Якщо ж Елінор почнуть нав'язувати життя, тоді вона неодмінно захоче померти — возз'єднатись із енергетичним джерелом, перестати бути тягарем, зустріти Христа на другому кінці тунелю і все в такому ж дусі. Позаяк свекруха ніколи не ставилася до духовного, як і до всіх інших аспектів життя, з належним ступенем серйозності, воно — духовне — постійно піддавалося різноманітним метаморфозам, не втрачаючи при цьому гіпотетично центрального значення.

Коли Мері повернулася додому, назустріч їй вибіг Томас. Він обійняв її, щоправда не без зусиль, адже заважала це зробити сфера Гобермана (різнокольорова куля-трансформер, що постійно стискалась і розтискалась), яку він натягнув на голову, ніби шпичастий шолом. На руках у Томаса були шкарпетки, а ще він крутив пропелер із кольоровими вогниками, куплений на виставі китайського державного цирку в Блекгіті.

— Ми ж на Землі, еге ж, мамуню?

— Принаймні більшість із нас,— відповіла Мері і пригадала вираз обличчя Елінор, який вона помітила, доки стояла в коридорі.

— Так, я це знаю,— поважно промовив Томас.— Всі, окрім астронавтів, які літають у відкритому космосі. Вони літають, бо там немає сили тяжіння!

— Підписала? — запитав Патрік, виходячи з кімнати.

— Так.— Мері віддала йому лист-згоду.

Патрік надіслав його до Швейцарії разом із заповненими бланками заяви на членство і медичним висновком від лікаря Фенелона, а через кілька днів зателефонував, бажаючи дізнатися, що в «Дігнітас» думають стосовно їхнього випадку.

— У цьому випадку, гадаю, ми, найімовірніше, зможемо допомогти,— почув він у відповідь.

Патрік уперто відмовлявся мати справу з емоціями, нехай паніка, радість і печаль видзвонюють у двері — щоб не відчиняти, ліпше підглянути за ними в щілину між міцно стулених фіранок і зробити вигляд, що нікого немає вдома. У цьому йому прекрасно допомагали різні турботи, що зненацька посипалися на його родину. Мері повідомила Елінор новини й у відповідь отримала радісну усмішку. Патрік домовився про переліт до Швейцарії, що мав відбутися наступного четверга. Керівництву будинку для літніх людей повідомили, що Елінор переїжджає, але не сказали куди. Патрік оплатив для неї консультацію у цюрихського лікаря.

— Можна в середу з'їздити до неї всім разом, аби попрощатися,— сказав він Мері.

— Тільки без Томаса,— відповіла вона.— Він давно її не бачив, а останнього разу дуже рознервувався. Роберт хоча б пам'ятає її здоровою.

Ніхто з близьких друзів Мері не зміг приглянути за Томасом у середу вдень, і їй довелося попросити про допомогу свою матір.

— Звичайно, я зроблю все можливе, щоб допомогти,— сказала Кетл, яка відчула, що коли й буває час «видавати усі належні випадкові звуки», то він настав просто зараз.— Чому б вам не завезти його перед обідом? Ампаро приготує чудові рибні палички, а ви всі потім зможете прийти на чай, після того як попрощаєтеся з бідолашною Елінор.

Настала середа, у домовлений час Мері стояла з Томасом перед дверима лондонської квартири Кетл.

— Вашої матері немає вдома,— сказала Ампаро.

— Ой! — вголос здивувалася Мері, внутрішньо дивуючись власному здивуванню.

— Вона вийшла купити тістечок до чаю.

— Але ж вона скоро повернеться?

— Спочатку пообідає з подругою, та ви не хвилюйтесь, я пригляну за вашим малюком.

Ампаро потягнула до Томаса зголоднілі за дітьми запобігливі руки. Той бачив її другий раз у житті, і Мері було непросто залишити сина під опікою чужої людини. Але понад усе вона відчувала смертельну тугу. Ніколи, ніколи більше вона не попросить матір про допомогу! Рішення здавалося водночас остаточним і давно назрілим — неначе величезна брила відірвалася від скелі й упала в море. Мері з усмішкою передала сина Ампаро. Про всяк випадок вона не казала йому заспокійливих слів, аби не створювати зайвих приводів для хвилювання.

«Діло є діло»,— подумав Томас і попрямував до неробочої кнопки дзвінка біля каміна. Йому подобалося залазити на стільчик, натискати на кнопку, а потім впускати до вітальні того, хто виявиться за дверима-камінном. Коли Ампаро попрощалася з Мері та повернулася до Томаса, він уже вітав першого відвідувача.

— А це борсук! — проголосив Томас.

— Що за борсук? — про всяк випадок стривожилась Ампаро.

— Містер борсук не курить цигарок,— сказав Томас,— тому що від них він стає то меншим, то більшим. Він надає перевагу сигарам!

— Ой ні, сонечко, курити — це погано,— сказала Ампаро.— Дуже шкодить здоров'ю.

Томас заліз на стілець і знову натиснув кнопку дзвінка.

— Послухай! Хтось прийшов.

Він зістрибнув на підлогу та оббіг кругом столу.

— Біжу відчиняти двері! — пояснив він, знов наближаючись до каміна.

— Обережніше,— попросила Ампаро.

— Це леді Пенелопа! — виголосив Томас.— Ти будеш леді Пенелопою.

— Хочеш допомогти мені пилюсосити? — запитала в нього Ампаро.

— Звичайно, міледі,— відповів він голосом Паркера.— У коробці для капелюхів ви знайдете термос із гарячим шоколадом.— Томас радісно завив і кинувся на диванні подушки.

— Ох ти боже ж мій, я ж їх щойно поправила! — застогнала Ампаро.

— Побудуй мені хатинку,— попросив Томас, скидаючи подушки на підлогу.— Побудуй мені хатинку! — загорлав він, коли Ампаро спробувала прибрати їх на місце. Він опустил голову і з усієї сили намурмосився.— Дивись, Ампаро, так я серджуся. Це моє сердите обличчя.

Вона не встояла перед його проханням побудувати хатинку. Томас заліз у простір, утворений трьома подушками — двома стінками та дахом,— і засмученим тоном проказав:

— На жаль, Беатрис Поттер уже давно померла.

— Ой, як шкода, сонечко. Мені дуже шкода,— відповіла Ампаро.

Томас сподівався, що його батьки житимуть дуже довго. Він узагалі хотів би зробити їх безсмертними. Це слово він запам'ятав із книжки «Міфи давньої Греції для маленьких дітей». Діоніс зробив безсмертною Аріадну, коли перетворив її на зірку. Це означає, що вона житиме вічно, хоча й у вигляді зірки. Та він не хотів, аби його батьки стали зірками. Який сенс у зірках, окрім віддаленого мерехтіння?

— Віддалене мерехтіння,— проказав Томас із великою часткою скептицизму в голосі.

— Ох ти боже ж мій! Ходи з Ампаро до вбиральні!

Томас не зрозумів, чого це раптом Ампаро потягла його в туалет, поставила до унітазу і спробувала стягнути з нього штанці.

— Не хочу пі-пі,— холодно відказав він і вийшов з туалету.

Правда життя полягала в тому, що з Ампаро було майже неможливо розмовляти — вона взагалі нічого не розуміла. Томас вирішив поїхати в експедицію. Ампаро поплелася за ним слідом, не припиняючи бідкатися.

— Ні, Ампаро,— сказав він, обертаючись до неї через плече,— дай мені спокій!

— Сонечко, я не можу залишити тебе самого. Хтось дорослий мусить за тобою приглядати.

— Ні! Я сам! — закричав Томас.— Ти мене розчаровуєш!

Ампаро зігнулася від сміху.

— Боже ж мій, ти знаєш так багато всіляких слів.

— Я мушу весь час говорити, інакше рот забивається шматочками слів,
— сказав Томас.

— А скільки тобі років, сонечко?

— Три роки. А ти подумала скільки?

— Я подумала, тобі не менше п'яти. Такий дорослий хлопчик.

— Гм-м,— сказав Томас.

Він зрозумів, що позбавитися хвоста не вийде, тому вирішив вчинити з Ампаро так, як чинили його батьки, коли намагалися його приборкати.

— Розповісти тобі казку про Алабалу? — запропонував він.

Вони повернулися до вітальні, Томас усадовив Ампаро в крісло, а сам забрався в печеру з диванних подушок.

— Колись, за царя Панька, коли земля була тонка,— почав Томас,— Алабала поїхав до Каліфорнії. Він катався з мамою на машині, аж раптом — землетрус!

— Сподіваюся, твоя казка має щасливий кінець,— сказала Ампаро.

— Ні! — викрикнув Томас.— Не перебивай! — Потім зітхнув і почав спочатку: — Земля розверзлась, і Каліфорнія упала в море, що не дуже-то й зручно, як ти можеш собі уявити. Здійнялась величезна хвиля, і Алабала сказав мамі: «Можемо допливти до Австралії на дошці для серфінгу!» Вони так і зробили, і Алабалі дозволили водити машину.— Томас пороздивлявся стелю у пошуках натхнення і зробив вигляд, ніби раптом пригадав продовження.— А-а! Коли вони опинилися на австралійському пляжі, там давав концерт Алан Рейзор!

— Хто такий Алан Рейзор? — спантеличено запитала Ампаро.

— Це композитор. У нього купа гелікоптерів, і скрипок, і сурм, і дрилів, і Алабала виступав на його концерті.

— На чому він грав?

— Ну, власне кажучи, він грав на пирососі. Уявляєш?

Коли Кетл повернулася додому після свого обіду з подругою, вона побачила у вітальні Ампаро, котра трималася за живіт від сміху. Служниця думала, що її насмішив виступ пирососу на концерті, але насправді істерика сталася з нею з іншої причини: Томас цілком перевернув її уявлення про те, якими мають бути трирічні діти.

— Ох ти боже ж мій! — бідкалася вона.— Ну що за неймовірний хлопчисько!

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ